Etnie şi identitate culturală

Cristina GAVRILUȚĂ

1. Despre operaționalitatea termenului de etnie în contextul actual

Problematica etnicității şi a identității culturale se dovedeşte astăzi, mai mult decât oricând, una de maximă actualitate. Fenomenul migratoriu, libera circulație în spațiul european, diversificarea şi sporirea mijloacelor de comunicare, toate ne pun în fața unui contact cultural fără precedent. Practic, înainte de problemele de ordin economico-financiar, cele de ordin etnic şi minoritar apar ca o prioritate. Întâlnirea cu Celălalt, diferit ca rasă, religie, cultură şi cu un alt stil de viață devine pentru europeanul zilelor noastre o adevărată provocare.

În ce măsură vom putea face față acesteia ține de felul în care vom înțelege şi vom încerca să gestionăm această situație. În definitiv, problema care se pune cu destulă insistență este: în ce măsură vom reuşi să ne păstrăm identitatea etnică şi culturală într-o Europă unită? Este unificarea europeană un prim pas spre uniformizarea tradițiilor culturale şi etnice se s-au dezvoltat în acest spațiu european?

Abordările teoretice pe marginea acestei problematici ar putea oferi o seamă de soluții în acest sens. O serie întreagă de specialişti din domeniul sociologiei, antropologiei sociale şi culturale, etnologiei, filosofi, politologi etc. au stăruit asupra acestui subiect încercând să facă lumină. În mod firesc, pentru început trebuie lămurită semnificația noțiunii de etnie.

Din punct de vedere etimologic, *etnia* provine din grecescul *ethos* şi desemnează ansamblul popoarelor care erau organizate în cetăți (polis). Într-un sens mai larg etnia ar însemna grupuri de ființe ce locuiesc împreună.

Termenul de *etnie* este unul destul de recent, el fiind introdus în Franța secolului XIX. Inițial, el numea orice grup definit de o limbă şi de o cultură comune, deci de o tradiție intelectuală şi nu ereditară, precum aspectele fiziologice. De ultimile se ocupă rasa care reuneşte indivizi marcați de caracteristici fiziologice comune.

În timp, noțiunea de etnie a primit mai multe accepțiuni. Printre cele mai întâlnite sunt următoarele: cea de *ataşament afectiv* sau de relații de interese structurate în jurul unor scopuri comune, durabile în timp; *conştiința diferenței şi apartenenței*; *afirmarea simbolică a identității* prin diverse practici, ritualuri, credințe, mitologii; *raportarea la un spațiu* bine delimitat geografic sau biologic; *exteriorizarea demnității* etnice. Studiul sociologic al etniei accentuează şi alte aspecte ale fenomenului.

De pildă, Max Weber se opreşte la dimensiunea subiectivă a noțiunii de etnie. Din acest motiv el o defineşte ca fiind „acele grupuri umane care susțin o credință subiectivă într-o origine comună datorită similitudinilor de tipologie sau obiceiurilor sau amândurora sau datorită memoriei colonizării.”[1] Ideea weberiană privind crearea unei identități comune a unui grup reține prin aceea că ea se creează şi pe baza unei experiențe istorice trăite în întâlnirea cu Celălalt. Astfel, etnicul înglobează în sine şi

[1] Achim Mihu, *Antropologie culturală*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002, p. 357.

BDD-V2494 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:15 UTC)

marca diferenței. Din experiența întâlnirii cu Celălalt ne dăm seama de diferențele ce ne separă şi ne putem creiona propria identitate. În istorie, această diferență a fost trăită şi asumată la modul cel mai vizibil cu putință[2].

În *Dicționarul de sociologie*, Cătălin Zamfir şi Lazăr Vlăsceanu (coordonatori) definesc etnia într-o manieră destul de generală fiind „orice grup cu tradiții ca subgrup în cadrul societății înglobante”[3]. Cele două definiții sociologice, la fel ca multe altele, nu oferă repere prea concrete, operaționabile privind noțiunea de etnie. Observând lacunele diferitelor definiții care s-au dat termenului şi slaba teoretizare a acestuia, Jean - Paul Chrètien vorbea despre etnie ca despre „fantoma” de referință a etnologiei. Acest fapt poate genera multe confuzii, motiv care ar avea drept efect o proastă manevrabilitate şi manipulare a noțiunii în cercetările empirice, concrete. Astfel, cu greu se pot gândi cercetări ample, pe arii extinse, care să prezinte o situație exactă, general acceptată în lumea ştiințifică pe baza căreia să se poată face proiecte comune de integrare şi conviețuire comunitară. O cercetare „etno-realistă” – după expresia lui Achim Mihu – este practic imposibilă câtă vreme se lucrează cu diverse definiții şi accepțiuni ale noțiunilor de bază.

Mai mult, acestea pot degenera în confuzii mai grave ce se regăsesc între diverşi termeni. De exemplu, există o constantă tendință de a suprapune doi termeni: *etnie* şi *naționalitate*. În realitate, există o delimitare exactă a lor. Aşadar etnia are dimensiuni mai mici decât națiunile, se bazează pe o moştenire comună (limbă, tradiții, cultură), sunt mai persistente în istoria umană. În timp ce națiunile se circumscriu unui spațiu şi timp, calitatea de etnic este dobândită în virtutea unor trăsături înnăscute, etnicii putând fi concentrați unui spațiu, dar şi dispersați. Cele două se pot plasa mai curând într-o situație de subordonare: o țară poate cuprinde mai multe grupuri etnice. De exemplu, în Marea Britanie se regăsesc etnici englezi, scoțieni, irlandezi sau în România, români, germani, unguri, țigani etc.

Pentru a evita unele confuzii de genul aceleia anunțate mai sus credem că este foarte util să construim un model de trăsături specifice etniei. Preluându-l pe R. Breton, Mioara Nedelcu, într-o lucrare destinată studiului minorităților, accentuează importanța trăsăturilor constitutive ale etniei atât într-un demers teoretic cât şi în unul practic.

Astfel, etniei îi sunt specifice „*prestructura* sau «bazele constitutive» (antropologie fizică, demografie, limbă teritoriu), *structura* (economie, clase sociale, cultură şi conştiință) şi *poststructura* sau finisarea, desăvârşirea structurii (organizare politică şi urbană)”[4]. La acestea am mai adăuga *componenta spirituală şi filosofică* a etniei. În spiritul modelului creionat de R. Breton am putea socoti această ultimă trăsătură ca fiind o *suprastructură* a modelului prezentat mai sus. De ce? Pentru că, în cele din urmă, aspectele de ordin teritorial, organizatoric şi social ascund în ele o anume filosofie, un mod specific de a fi în lume. În acest sens, o interesantă abordare a etnologiei şi, prin aceasta, a noțiunii de etnie o regăsin în lucrarea *Etnosofia* a profesorului ieşean Petru Urasche. Plecând de la scrierile lui Noica, autorul vine să

[2] Petru Ursache, în una dintre lucrările sale, face trimitere tocmai la acest fapt atunci când defineşte antropologia ca fiind o ştiință neocolonială (Petru Ursache, *Antropologia, o ştiință neocolonială,* Iaşi, Editura Timpul, 2006).

[3] Cătălin Zamfir, Lazăr Vlăsceanu (coordonatori) *Dicționar de sociologie*, Bucureşti, Editura Babel, 1993, p. 223

[4] Mioara Nedelcu, *Minoritățile. Timpul afirmării*, Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2003, p.29.

BDD-V2494 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:15 UTC)

întregească semantica noţiunii de etnie cu dimensiunea filosofică. Argumentele folosite în sprijinul ideii de *filosofie populară* sau *înţelepciune* sunt cât se poate de convingatoare: Ernest Bernea, Anton Golopenţia, Constantin Noica.

Nu ne-am propus aici să inventariem şi să prezentăm toate modelele de definire şi analiză ale etniei. Credem totuşi că asumarea unui maniere explicite de înţelegere şi abordare a fenomenului etnic este necesară în orice cercetare de acest gen.

Plecând de la un astfel de model de structurare a etnicului, dar şi procedând la o serie de clarificări conceptuale, vom putea avea parte de o mai bună înţelegere a fenomenului etnic în contextul european actual. Fără îndoială, această cunoaştere cuprinzătoare şi nu fragmentară ne va dezvălui adevăratele implicaţii ale fenomenului într-o Europă unită.

2. Etnocentrismul şi etnomarginalul - valorizări de limită ale întâlnirii cu celălalt

Dat fiind că în economia etniei un rol deosebit îl joacă moştenirea culturală şi spirituală, diversele evaluări ale etnicului şi etnicităţii au înregistrat, în timp, unele derapaje. Acestea reprezintă evaluări vădit subiective care viciază percepţia a ceea ce antropologii numesc a fi *alteritate*. Relaţia ce se stabileşte între *noi* şi *ei* este cea care „va constitui conştiinţa de sine a etniilor, imaginea unora despre celelalte”.[5] În funcţie de felul cum este trăită, concret, întâlnirea cu *celălalt* au apărut şi o serie de valorizări de limită ale etnicităţii[6] .

1. Etnocentrismul

Această viziune încearcă să transforme elementul etnic al grupului în ax şi punct de sprijin al întregii construcţii sociale şi spirituale. Etnocentrismul funcţionează pe principiul că toate lucrurile bune care s-au făptuit în lume sunt ctitorii ale grupului etnic de apartenenţă. Astfel, asistăm la o supralicitare a etnicului în sensul unei valorizări pozitive a diferitelor capacităţi ale grupului.

În acest caz, o serie de afirmaţii precum: „noi am inventat primii roata”, „noi am fost cei care au inventat scrisul”, „aici se află cel mai vechi leagăn de cultură şi civilizaţie” etc. explică o atitudine etnocentrică din partea celor care le produc. Astfel de afirmaţii transformă etnicul într-un fel de *axis mundi* – după expresia lui Mircea Eliade – în jurul căruia s-a construit şi gravitează lumea. Graţie acestui model evaluativ ne percepem un fel de „buric al pământului” de unde pleacă şi se întorc toate.

Ceea ce ni se pare interesant în acest caz nu sunt explicaţiile acestor atitudini extreme (psihologii, de pildă, ar vedea aici rezultatul unor mari frustrări acumulate în timp şi istorie sau, dimpotrivă, expresia unui nemăsurat orgoliu) ci efectele lor.

Remarcăm faptul că „asumarea” unor merite deosebite ale etniei poate avea consecinţe pozitive în sensul că poate creşte solidaritatea grupului şi poate sugera un nivel de aşteptare ridicat vis-a-vis de performanţele grupului.

Cu certitudine însă, astfel de abordări sunt şi primejdioase. În primul rând ele pot crea *identităţi etnice fictive*, care pot să alimenteze ambiţii şi orgolii nemăsurate. Mai mult, în unele situaţii, ele încearcă să sugereze ideea conform căreia etnia sau poporul respectiv sunt investite cu o misiune istorică şi că rolul lor poate depăşi chiar şi

[5] *Ibidem*, p. 34.
[6] Dăm aici etnicităţii înţelesul de conştiinţă a propriei apartenenţe etnice.

BDD-V2494 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:15 UTC)

cadrele înguste ale istoriei. Astfel de exemple sunt destul de întâlnite în istorie. De pildă, anumite teze specifice mesianismul rusesc au avut un substanțial ecou în mesianismul românesc promovat de N. Iorga și alții[7].

Nu este nici un secret faptul că în zilele noastre, sentimentul național dar şi unele trăsături etnice devin scheletul ideologic al unor formațiuni politice sau al discursului unor politicieni cu priză la public. Or, acest fapt anunță o anume dificultate în relaționarea noastră cu Celălalt ce se traduce prin atitudini intolerante (xenofobie, şovonism etc.) şi disprețuitoare.

2. Etnomarginalul

În această situație, atitudinea etnomarginală propune o abordare situată la polul opus. Ea priveşte o (auto)marginalizare a etnicului şi a meritelor sale. Principiul pe care se sprijină o asemenea abordare este acela că „tot răul de aici se trage". Etnicul nu mai funcționează asemeni unui punct de sprijin sau ferment în rândul comunității ci, mai degrabă, ca frână şi obstacol. Etnomarginalul sădeşte în om ideea de victimă, de damnat al istoriei, fără nici o şansă de regenerare. De pildă, cei care aparțin etniei rrome cred că tot răul (lipsurile materiale, faptele deviante şi delincvența, atitudinile celorlalți, etc.) li se trage din cauza apartenenței lor etnice. Şi în cazul românilor se pot întâlni astfel de valorizări extreme atunci când unele neîmpliniri sunt puse pe seama istoriei, a poziției geografice etc. Este mult mai comod să te autovictimizezi decât să ai o atitudine critică pozitivă.

Atitudinile etnomarginale pot anunța fie exigențe foarte mari privid performanțele unui grup etnic (de exemplu: aş fi dorit să aparțin unui grup etnic care se bucură de mai mare încredere din partea celorlalți, motiv pentru care îmi disprețuiesc originile etnice; unii români plecați la muncă în străinătate refuză să-şi decline apartenența etnică pe motiv că le strică imaginea), fie o stare de neputință ce se traduce printr-un fatalism păgubos.

***

În esență, cele două maniere de evaluare şi abordare a fenomenului etnic reprezintă variante de limită generate de întâlnirile noastre cu *Celălalt*. Sentimentul de superioritate sau de inferioritate ce-l poate da contactul cu alteritatea poate genera reprezentări extreme. Practic, acestea se transformă în adevărate ziduri în fața unui dialog interetnic şi diminuează mult şansele de relaționare.

Astfel de reprezentări au existat şi, cu certitudine, încă mai există. Ele sunt astăzi colportate chiar de lideri politici pentru a avea un mesaj „convingător" şi pentru a obține maximum de profit politic. Şi mai interesant este faptul că astfel de lideri au succes la public şi obțin scoruri mari în alegeri. Ne referim aici la succesul unor lideri radicali din țări europene (Le Pain, în Franța, de pildă după anul 2000) sau la exemplul președintelui partidului România Mare, Vadim Tudor şi, mai recent, la succesul înregistrat de Gigi Becali în sondaje pe seama discursului său înțesat cu accente etnice şi religioase.

[7] Ioan Petru Culianu în lucrarea *Păcatul împotriva spiritului,* Iaşi, Editura Polirom, 2005 (p.241-143) arată efectul pervers pe care-l are supralicitarea unor idei şi valori religioase. El generează fundamentalisme şi atitudini intolerante. Deşi etnia nu se poate identifica întru-totul cu apartenența religioasă, nu putem ignora importanța acestui element atunci când vorbim de un demers evaluativ.

BDD-V2494 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:15 UTC)

În definitiv, rău nu este că există astfel de manifestări, ci faptul că ele se transformă, grație unor agenți, în factori negativi pe calea dialogului. Ştefan Afloroaei, în lucrarea *Întâmplare şi destin*[8], scrie despre mai multe modalități de valorizare a eşecului în diverse spații istorico-simbolice. Credem că de aceeaşi ecuație este vorba şi atunci când vorbim despre etnocentrism şi etnomarginal. În fapt, cele două reprezintă modalități de limită de valorizare a întâlnirii dintre *noi* şi *ceilalți*. Conştiința diferenței nu este un păcat câtă vreme nu exprimă atitudini radicale de autoevaluare. Acestea din urmă, în fapt, ascund reprerentări şi valorizări defectuoase ale Celuilalt.

Aşa cum ne demonstrează şi Ştefan Afloroaei, există şi modalități pozitive, fecunde de raportare la o situație istorică dată. Ne gândim aici la posibilitatea unor etnii de a pune pe tapet o seamă de calități, aptitudini şi talente specifice care pot deveni punți de legătură în exercițiul conviețuirii împreună. De exemplu, în spațiul amplu, european, cultivarea şi afirmarea unor trăsături specifice, precum rigoarea teutonă, cochetăria franțuzească, inventivitatea românului, sensibilitatea slavă etc, pot îmbogăți spațiul cultural şi spiritual cu noi şi benefice experiențe. Rezultatul nu poate fi decât unul lăudabil. Unor soluții radicale, de supraevaluare sau de subevaluare, opunem o soluție constructivă, în beneficiul oricui.

3. Etnia şi „identitățile" noastre

Etnocentrismul şi etnomarginalul, expresii-limită ale manifestării etnicului în lume, ascund în ultimă instanță o problemă identitară. În ce măsură se va putea păstra identitatea culturală şi spirituală în urma unui contact etnic? Europa de mâine va fi una multietnică şi multiculturală sau, din contra, va avea o identitate nouă? Deşi problema s-a pus în fel şi chip, nimeni nu a oferit un răspuns clar.

O serie întreagă de teorii încearcă să clarifice problema identității etnice şi culturale. Eduard Schils, de pildă, în *Legături primordiale, personale, sacre şi civile* face trimitere la tema *datului primordial*. În virtutea acestui dat, oamenii se mobilizează şi pot participa la acțiuni comunitare. Conştiința apartenenței la o origine comună creează un sentiment de identitate ce poate să nu mai țină seama de diferențele de ordin politic, ideologic, economic, cultural etc. În asemenea situații, relațiile sociale se stabilesc în funcție de o serie de trăsături *fenotipice:* limbă, vecinătate, tradiții, obiceiuri etc. Exemplul evreiesc este unul ilustrativ în acest caz.

Alte teorii văd identitatea etnică ca pe o rezultantă a *interacțiunii sociale*. Aşadar, etnicitatea nu mai apare ca o proprietate derivată din apartenența la un grup, nici o calitate specifică a unui număr de persoane ce se recunosc ca aparținând unei origini comune. Ea este văzută ca o realitate dinamică, în continuă facere şi prefacere. Diferențele dintre noi şi ei se compun şi se recompun pentru a regla interacțiunile sociale şi nu numai.

Tzvetan Todorov[9] în lucrările sale a surprins în chip strălucit modul de interacțiune (cu bunele şi cu relele sale) dintre europeni şi băştinaşii Noii Lumi. Aceste

[8] Ştefan Afloroaei, *Întâmplare şi destin*, Iaşi, Editura Institutul European, 1993, pp. 9 -14 Profesorul ieşean anunță diverse modalități de întâmpinare a eşecului: *mistică* întâlnită în cazul evreilor*; reflexivă*, ce caracterizează spațiul teuton; *liturgică* şi cea *carnavalescă,* specifică spațiului românesc.

[9] A se vedea în acest sens lucrările ce poartă semnătura lui Tzvetan Todorov, *Cucerirea Americii. Problema celuilalt,* Iaşi, Editura Institutul European, 1994; *Noi şi ceilalți*, Iaşi, Editura Institutul European,1999. Autorul remarcă, pe baza documentelor, dificultatea relaționării între două culturi, religii, tradiții şi limbi diferite. Surprinzător este faptul că multe eşecuri ale dialogului şi înțelegerii părților se datorează, în

BDD-V2494 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:15 UTC)

întâlniri vor rămâne, poate, pentru cei ce vor urma ca exemple din care trebuie să tragem o serie întreagă de concluzii.

Totuşi, din perspectivă interacționistă, etichetările joacă un rol pozitiv, reglator în relaționare. Ne adaptăm conduita în funcție de cel din fața noastră. Vom reacționa într-un fel în fața unui neamț, într-un fel în fața unui grec, într-un fel în fața unui țigan etc. pentru a face posibil dialogul şi înțelegerea. Tot în legătură cu teoria etichetării, Erving Goffman va introduce termenul de *fațadă*. Etnicitatea este o „ posibilitate de reconstrucție, de modificare a Sinelui în cadrul unor procese de negociere explicite sau implicite, a identității sociale inclusiv a celei etnice”[10]. În acest caz, actorii sociali sunt preocupați să definească o situație pentru asumarea unei identități sociale cât mai avantajoase.

Există însă unele teorii care accentuează importanța elementului cultural în crearea identității. Religia, literatura, credințele şi practicile, tehnica şi valorile economice, materiale, toate dau seama de formarea unui specific cultural aparte. Or, lucrurile nu sunt atât de simple. Construcția identitară este o rezultantă a mai multor influențe pe un fond specific în condiții socio-istorice date. Din această perspectivă etnicul nu ar fi decât o fațetă a identității culturale. Mai mult, problematica identitară s-a nuanțat foarte mult astăzi. Vorbim de *identități* şi nu de o singură identitate. Ele se asociază cu diverse roluri, apartenențe sau valori limitate. Cercetările recente prezintă o multitudine de forme identitare: identitate sexuală, identitate religioasă, identitate profesională, identitate politică etc. Între acestea, identitatea culturală parcă păleşte, devine o simplă formă care îşi pierde din prestigiu şi importață. Mai mult, astăzi este o modă să se vorbească despre diverse „crize”. Cea a identităților este, se pare, una destul de evidentă în plan social.

Claude Dubar[11] vede fenomenul identității într-un impas (a se vedea în acest sens criza identității sexuale, profesionale, simbolice etc). Aceasta ar fi generată, în opinia autorului francez, de apartenența multiplă la diverse colective, asociații, grupuri etc., variabile şi efemere în timp.

Surprinzător, între toate aceste manifestări schizoide ale identității, singura care (încă) rezistă şi este desul de stabilă este cea etnică. În mod firesc ne vom întreba cum se explică acest fenomen? Ei bine, identitatea etnică, spre deosebire de celelalte tipuri de identități, are un fundament solid format din tradiții, valori spirituale care oferă o altă argumentare şi susținere a sa.

În definitiv acesta este şi motivul pentru care etnia joacă un rol atât de important în noua construcție europeană. Dacă unele identități precum cele profesionale, simbolice, sexuale, politice etc. comportă o mai mare maleabilitate, cele etnice, în anumite condiții, devin mult mai rigide şi mai greu de modelat. Ele reprezintă în acelaşi timp nucleul dur al identității culturale. În aceste condiții, nu credem că putem vorbi de o nouă identitate europeană, ci de una multiculturală.

Cine ştie însă dacă acest multiculturalism, cu toată deschiderea şi toleranța pe care le prefigurează, nu reprezintă premisa unei aculturații fără precedent, al cărei rezultat final nu-l putem bănui încă?

principal, unei atitudini nepotrivite a europenilor în fața băştinaşilor. Arogându-şi dintru început un aer de superioritate, europenii au ucis deseori din față posibilitatea oricărui dialog.

[10] Gheorghe Teodorescu, *Sociologia mirabilis*, Iaşi Editura Fundației Axis, 2003, p. 80.

[11] Claude Dubar, *Criza identităților. Interpretarea unei mutații,* Chişinău, Editura Ştiința, 2003.

BDD-V2494 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:15 UTC)

Bibliografie generală

Afloroaei, Ştefan, *Întâmplare şi destin*, Editura Institutul European, Iaşi, 1993.
Culianu, Ioan Petru, *Păcatul împotriva spiritului,* Iaşi, Editura Polirom, 2005.
Dubar, Claude, *Criza identităţilor. Interpretarea unei mutaţii*, Chişinău, Editura Ştiinţa, 2003.
Mihu, Achim, *Antropologie culturală*, Cluj –Napoca, Editura Dacia, 2002.
Nedelcu, Mioara, *Minorităţile. Timpul afirmării*, Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2003.
Teodorescu, Gheorghe, *Sociologia mirabilis*, Iaşi, Editura Fundaţiei Axis, 2003.
Todorov, Tzvetan, *Cucerirea Americii. Problema celuilalt,* Iaşi, Editura Institutul European, 1994.
*** *Noi şi ceilalţi*, Iaşi, Editura Institutul European, 1999.
Zamfir, Cătălin, Vlăsceanu, Lazăr (coordonatori), *Dicţionar de sociologie*, Bucureşti, Editura Babel, 1993.

Ethnie et identité culturelle

Notre étude, *Ethnie et identité culturelle*, propose une grille opérationnelle de lecture pour le phénomène etnique actuel. Aussi, ayant comme point de départ une analyse des valorisations-limite des attitudes éthniques (l'éthnocentrisme et l'éthnomarginalité), nous analysons la dinamique identitaire aujourd'hui. Dans un tel contexte, l'Europe du futur a toutes les chances de devenir vraiment multiculturelle, autrement dit, l'espace d'un comunication complexe entre des identités ethniques vivantes, ouvertes dans un processus d'enrichissement mutuel evitant donc une, au contraire, appauvrissante uniformisation „européenne" dans une sorte d'autre *melting pot.*

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza", Iaşi
România

BDD-V2494 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:15 UTC)

BDD-V2494 © 2007 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:07:15 UTC)